

Uvod

Predmet zanimanja rada dio je hrvatskoga standardnog jezika, a kako hrvatski standardni jezik podliježe sociolingvističkim pravilima, tako i razgovorni stil, kao dio standarda, podliježe upravo toj skupini pravila. Osnovne su karakteristike razgovornog stila kao stila svakodnevnice komunikacije: jednostavnost, nepripremljenost, spontanost, neslužbenost te opuštenost. Najčešće se javlja u usmenim oblicima, no može se pojaviti i u pisanim (elektronička pošta, bilješke i podsjetnici, poruke, različiti zapisi na forumima, *chatovi* i sl.)

Osobitosti razgovornog stila

Formalne odrednice razgovornog stila bit će iznesene po različitim razinama jezičnog opisa uz navode konkretnih primjera.

Na fonološkoj je razini karakteristična redukcija samoglasnika zbog jezične ekonomije koja podrazumijeva iznošenje što više obavijesti uz što manje napora. Tako se primjerice često javljaju reducirani oblici poput: *Kol'ko ćete?* ili *Naprav'te kak' hoć'te.* umjesto: *Koliko ćete?* i *Napravite kako hoćete.* Gotovo je neizostavna pojava krnjeg infinitiva: *Pisat' il' ne pisat'?* ili *Potrebno je pročitat' i nadopunit'.* umjesto: *Pisati ili ne pisati?* i *Potrebno je pročitati i nadopuniti.* Na fonološkoj se razini u razgovornom stilu često rabi oblik *sa* i kada suglasnici ispred tog prijedloga ne počinju sa *s, š, z, ž,* odnosno sa suglasničkim skupovima koji onemogućuju valjan izgovor: *Sutra ću ići sa njim na piće, Upoznali smo se sa organizatorima* i *Sviđa mi se ona majica sa natpisom* umjesto ispravnog: *Sutra ću ići s njim na piće, Upoznali smo se s organizatorima* i *Sviđa mi se ona majica s natpisom.* Nezaobilazna je osobina i stezanje samoglasnika kod glagolskih pridjeva radnih (*Sviro sam, ali nisam prošo* umjesto: *Svirao sam, ali nisam prošao*) i veznika *kao* (*Ko da bi ti slušo da si otišo.* umjesto: *Kao da bi ti slušao da si otišao*). Osim samoglasnika razgovorni stil ispušta i suglasnike, vrlo često u oblicima

zamjenica, primjerice: *Ne'laš pojma, zna ne'ko?* ili *'Ajde, to sva'ko zna!* umjesto: *Nemaš pojma, zna netko?* i *Hajde, to svatko zna!*

Osobitosti morfološke razine razgovornog stila također podosta odudaraju od standardnog jezika. Tako se kod glagolskih vremena najčešće rabe prezent, perfekt i futur prvi, dok su oblici poput aorista i imperfekta rijetki te se uglavnom rabe pri naglašavanju ekspresivno-emocionalnog vida iskaza. Primjer takve uporabe aorista za buduće vrijeme: *Ajme, daj da se uhvatim za tebe, upadoh.* Uporabu futura prvog u nekim je konstrukcijama bolje zamijeniti futuroom drugim: *Ako će prigovarati, valjda neće dugo* umjesto: *Ako budu prigovarali, valjda neće dugo.* Glagolski prilozi prošli i sadašnji zamijenjeni su konstrukcijama poput: *Čitao je tekst i shvatio je* i *Pročitao je poruku i shvatio o čemu je riječ.* umjesto: *Čitajući tekst, shvatio je* i *Pročitavši poruku, shvatio je o čemu je riječ.* Glede određenosti i neodređenosti pridjeva, razgovornom stilu svojstvena je uporaba određenih oblika: *Čuo se jaki vrisak* umjesto: *Čuo se jak vrisak*, a neodređenost iskazuje neodređenim članovima *jedan, jedna, jedno*: *Čuo se jedan jaki vrisak* umjesto: *Čuo se jak vrisak.* Čak se i pridjevi na *-ov/-ev-, -in-* sklanjaju, umjesto po sklonidbi neodređenog oblika, po sklonidbi određenog oblika: *Prepoznao sam Strahimirovog poštara* umjesto: *Prepoznao sam Strahimirova poštara.* Dvojni oblici imenica u A na *-oga, -og* te oblici D na *-om, omu, ome* svedeni su na samo jedan oblik, onaj najkraći (*-og*, odnosno *-om*): *Pitat ću jednog usputnog prolaznika* i *Obratit ću se jednom usputnom prolazniku.* U razgovornom je stilu instrumental sredstva i društva također izjednačen, oba oblika dolaze s pridjelogom *sa*: *Povezem se sa autobusom* ili *Možemo li pisati sa olovkom?* umjesto: *Povezem se autobusom* i *Možemo li pisati olovkom?*. Izjednačavanje se vrši i kod imenica tipa *-lac (slušalac)* pri čemu nestaje razlika između nominativa jednine i genitiva množine u odnosu na ostale padeže. Tako nominativni i genitivni oblik uzimaju osnovu iz drugih padeža pa se umjesto *gledalac* i *gledalaca* javljaju oblici *gledaoc* i *gledaoca*. Kod kategorije zamjenica nepravilnost u odnosu na standard javlja se prilikom uporabe zamjenice *koji* koja se u razgovornom stilu upotrebljava i kada je riječ o neživom: *Oho, salon BMW-a, kojeg ćeš da ti kupim?* umjesto: *Oho, salon BMW-a, koji ćeš da ti kupim?*. Povratna se zamjenica *svoj* često zamjenjuje posvojnim zamjenicama *moj, tvoj, njegov, naš, vaš, njihov*: *Uzmi tvoju osobnu iskaznicu, tražit će te* umjesto *Uzmi svoju osobnu iskaznicu, tražit će te.* Pri uporabi osobnih zamjenica govornici se nerijetko opredjeljuju za naglašeni oblik, pa umjesto: *Zamisli, tako mi se obratio!* kažu: *Zamisli, meni se tako obratio!*

Nakon fonološke i morfološke razine, slijedi sintaktička razina. Razgovorni stil ima specifičnu sintaksu rečenice koju prije svega karakterizira eliptičnost. Eliptičnost je moguća u razgovornom stilu zbog konteksta i situacije. Za razgovorni stil kažu kako je „rječnik razgovornog stila konkretan, a ne apstraktan“ te je zbog toga „oslobođen svake diskurzivnosti“ što mu omogu-

čuje uskraćivanje podataka i izostavljanje zalihosti rečenica (Silić, 2006: 112). Zbog toga se javljaju ustaljeni izrazi poput *Đenja!*, *Veče!*, *Inače?*, *Šta ima?* umjesto u standardnom jeziku uobičajenih cjelovitih oblika *Doviđenja!*, *Dobro veče!*, *Kako ste inače?*, *Što ima novog?* i sl. Uz takve eliptične izraze javljaju se i cijele rečenice koje su ponekad sastavljene samo od jedne ili tek nekoliko riječi, primjerice: *Subota, Znači, subota?*, *Evo mene za par minuta, Može odozgo ili odozdo?*, *Ti prva, ja za tobom* i dr. Iz navedenih primjera vidljivo je da je za njihovo razumijevanje potreban širi kontekst jer su ovi primjeri izvađeni iz dijaloga i predstavljaju odgovor na nekakvu prijašnju situaciju. Česte su rečenice koje podsjećaju na poslovice i izreke, a neke su to i postale: *Što prije, to bolje*, *Sve se može kad se hoće*, *Tko zna, zna, Što se mora, nije teško*, *Kakav otac, takav sin*, a u skladu s tim i bezvezničke konstrukcije: *Dođoh, vidjeh, pobijedih; Previše baba – kilavo dijete; Što je – je, Bilo, ne ponovilo se* itd.

Iako se razgovorni stil ističe po ekonomičnosti, sklon je i pleonazmima. Slijedi nekoliko primjera: *Baš me zanima čime i kojim će sredstvima podmiriti dugove, Zelen si kao trava, Imam oko pedesetak stranica teksta, Trebate odbrojčati stranice brojevima, Inače je uobičajeno da se takva pitanja ne postavljaju, Trebaš, osim toga, također i prepraviti naslov* itd. Sintaksu razgovornog stila specifičnom čini i redoslijed riječi „koji odgovara slijedu govornikove misli“: *Tvojim prijateljima je rekao da nisam bila*, a takav slijed drugačiji je od obvezatnog jer enklitika ne stoji iza *tvojim* ili iza *rekao*, dakle: *Tvojim je prijateljima rekao da nisam bila* ili *Tvojim prijateljima rekao je da nisam bila*. Uz navedenu pojavu, karakteristično je i stavljanje predikata na prvo mjesto u rečenici što je opet odraz redoslijeda govornikovih misli: *Predomisliće se on, vidjet ćeš, Poskliznuo se ja samo tako, Reći ćeš mi ti i to odmah*. Govoreći općenito o obilježjima rečenice razgovornog stila, valja primijetiti kako prevladavaju jednostavne rečenice, a kada je riječ o složenim rečenicama, prevladavaju nezavisnosložene, što je i vidljivo iz dosada navedenih primjera. Emocionalno-ekspresivni karakter razgovornoga stila prepoznatljiv je i po čestoj uporabi uskličnih rečenica: *Aha!*, *Daj, ja ne vjerujem!*, *Strašno!*, *Odlično!*, zatim po imperativnim rečenicama: *Daj, nemoj zezat!*, *Ma, daj bježi tamo!*, *Ajd' samo probaj*. te po upitnim rečenicama poput: *Poštar?*, *Može sportske?*, *Trebaš tanjur?*, *Je l' ti bolje?*, *Vrećicu?*, *Na drugom?*, *Dva ili tri?*, *Nešto osim toga?*, *Ne, hvala* i sl. U tim rečenicama također valja ukazati na eliptičnost.

Osobitost leksičke razine bilježi inovativnost, spontanost, ekspresivnost i sloboda razgovornog stila što vodi do česte uporabe kolokvijalizama, izraza isključivo vezanih uz razgovorni stil. U funkciji se izražavanja ekspresivnosti i emocija često javljaju čestice poput *eto*, *evo*, *gle*, *je l'*: *Evo ga na!*, *Gle, shvati više!*, *A, je l', znači tako!*. U razgovornom su stilu česte promjene značenja pojedinih riječi. Glagol *predstavljati* upotrebljava se u drugim značenjima, posebice u značenju glagola *biti*, npr. *To djelo predstavlja središ-*

njicu njegova književna opusa, ispravno je reći *To je djelo središnjica njegova književna opusa*. Pravilno upotrijebljen glagol predstavljati u sljedećoj rečenici: *Knjižničarka i profesorica predstavljaju gostujućeg profesora*. S druge pak strane dolazi do izjednačavanja značenja priloga *zbog* i *radi* pri čemu i u značenju namjere dolazi prijedlog *zbog*: *Šutjet ću zbog tebe*. Razgovorni je stil često odveć slikovit zbog čega ponekad zvuči vulgarno i grubo, a ta vulgarnost postiže se na leksičkoj razini uporabom imenica po-grdnog značenja: *Ajd' nemoj mljet više, ideš mi na živce!*, *Baš si mutavac kakvog treba tražit!*, *De, šta se praviš grbav.*, *Makni se, nije ti tata staklar!*. Toj skupini pripadaju uvećanice, umanjenice, pejorativi i odmilice kao npr.: *Bajo moj, kad je gužvara, da vidiš kako prstići rade*, *Ne brinem se za njega, tatica će mu to srediti*, *O, blentaro jedna, što ne misliš!*, *Nisi vidio kondukterčića?*, *Koja je to mrcina!*, *Kakve su to ptičurine?*. Na leksičkoj razini razgovorni je stil obilježen i brojnim žargonizmima i poštapalicama, o čemu će biti više riječi u nastavku rada.

Posljednja je razina koja nosi određene osobitosti u odnosu na razgovorni stil razina naglasaka. Naglasak razgovornog stila ponajviše ovisi o samim govornicima, odnosno o njihovoj obrazovanosti, profesiji i kraju iz kojeg dolaze. Kako je razgovorni stil uglavnom pojednostavljen na svim razinama jezičnog opisa, iznimka nisu ni prozodijska obilježja. Primjerice, naglasne razlike u oblicima *pòkušati*, *uskòčiti* : *pòkušam*, *ùskočim* preoblikuje u *pòkušati*, *uskòčiti* : *pokūšam*, *uskōčim*. Takav model prenosi se na druge riječi te tako danas rabimo: *televīzor*, *demonstrātor*, *propagāndā*, *studēnt*, *violīnist*, *pījanīst* i dr. Izrečeno prema pravilima o naglašavanju, glasilo bi: „Dokidajući tako i razliku po mjestu naglasaka uvjetovanu paradigmatiskim mijenama i razliku po silaznosti/uzlaznosti naglasaka, razgovorni stil postupno dovodi i do izjednačenja mjesta naglasaka i do izjednačenja tona naglasaka.“ Glede naglasaka, često nastaju nedoumice u pogledu naglašavanja imena toponima (npr.: *Kòprīvnica* ili *Koprīvnica*, *Mēđimurje* ili *Međimurje*), na što Silić odgovara: „uzeti naglasak koji je *lokalan* i usklađen s općim pravilima hrvatskoga standardnog jezika“ (Silić, 2006: 116-117).

Poštapalice i žargonizmi kao osobitost razgovornoga stila

Standardni jezik poštapalice i žargonizme smatra negativnom pojavom zbog čega se te dvije pojave gotovo nikada ne pronalaze niti u jednom funkcionalnom stilu, osim u razgovornom. Stručna literatura o poštapalicama kaže sljedeće: „uobičajeni izraz izvan sadržaja što ga loš govornik rabi kada mu nedostaje riječ“ (Vrljić, 2007: 60)¹ ili „riječ kojom se tko često služi

¹ Stojan Vrljić u svom članku *Poštapalice u hrvatskome jeziku* (Vrljić, 2007) također citira navedenu definiciju iz: Šonje, Jure (ur.), 2000. *Rječnik hrvatskoga jezika*, Leksikografski zavod i Školska knjiga, Zagreb.

u govoru bez potrebe“ (Vrljić, 2007: 60)². Prilikom svrstavanja u određenu vrstu riječi, hrvatske gramatike nisu bile jednoglasne. Tako ih primjerice Raguževa gramatika uz primjere *ovaj, znate*³ i *Hrvatska Gramatika* uz primjere *ovaj, onaj, čuj, kaže, vele*⁴ svrstavaju u čestice, dok ih recimo *Akademijina gramatika*⁵ svrstava u usklike.

Pri opisivanju karakteristika poštapalica stručna literatura navodi isto. Poštapalice su riječi koje „stvaraju buku u komunikacijskom kanalu čime se otežava dolazak informacija od govornika do slušatelja“; negativna su pojava jer „su osobina lošeg stila“; raznolike su jer se javljaju u rasponu od jednoga glasa do ustaljenih izraza, primjerice: *a-a-a-a, e-e-e, hmm, paa, što da ti kažem, ne znam ja, ma znate, a čujte, pa da, i tako* i sl. Često služe kao „pomoćna riječ u živom govoru“, a na semantičkoj razini predstavljaju „riječi posve prazna značenja“ (Vrljić, 2007: 61). U rečenici: *Ha, znate...nije bilo baš tako, ha, znate* predstavlja nekakvu „psihičku stanku prije početka govorenja“ (Vrljić, 2007: 61). Ponekad se poštapalice upotrebljavaju u svrhu pomodnosti te se javljaju riječi koje bi trebale ostaviti dojam na sugovornika, primjerice čestim ponavljanjem riječi: *ovoga, pazi, čuj, znaš, gledajte, razumijete, znači* (npr.: *Čuj, nije ni njemu baš svejedno, ili: Pazi, što sam ti rekao, vidjet ćeš*). Postizanje je dojma prividnog dijaloga također česta funkcija poštapalica za što se upotrebljavaju upitne poštapalice tipa: *je l', je l' tako, ako tako mogu reći, pa je l' nije, ma znaš već što*, (npr.: *On nema pojma gdje je, skroz je stepen, pa je l' nije?*). Jedna je od pojava vezanih uz poštapalice i gubljenje značenja, bilo u domaćih ili stranih riječi: *ne znam, znaš, razumiješ, znači, super, definitivno*. Riječ *znači* (kao i *znaš*) često se rabi pri objašnjavanju, no prečesta upotreba dovodi do gubljenja značenja (počinje se upotrebljavati prilikom prepričavanja, razgovora i sl.), npr.: *On je bio, znači, sanjarskog duha, znači, volio je maštati, znači...ili Onda sam ti ja došao, znaš, pokušam mu objasniti, ono znaš, a on gleda o čemu ja pričam, razumiješ*. Ista je riječ (*znači, znaš, razumiješ*) u potpunosti nepotrebna u navedenom izričaju koji upravo zbog te poštapalice gubi svoju vrijednost i priopćajnost.

Uz poštapalice pojava koju razgovorni stil treba izbjegavati uporaba je žargonizama. Žargonizmi su riječi ili pojedinačni izrazi kojima se služe govornici iste društvene skupine, iste djelatnosti, istog područja zanimanja i sl. Dakle, oni su izrazito ograničeni, nasuprot razgovornom stilu koji je namijenjen širokoj uporabi te zbog toga „nisu obilježje razgovornog stila, ne pripadaju razgovornom stilu“ (Kačić i dr., 1999: 59). Objašnjenje odnosa

² Isto, iz: Anić, Vladimir, 1994. *Rječnik hrvatskoga jezika*, Liber, Zagreb.

³ Podatke preuzimam iz članka Stojana Vrljića (Vrljić, 2007.): Raguž, Dragutin, 1997. *Praktična hrvatska gramatika*, Medicinska naklada, Zagreb, str. 277.

⁴ Isto, Barić, Eugenija, i dr. 1995. *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb, str. 282.

⁵ Isto, Babić, Stjepan, i dr. 1991. *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, Globus, Zagreb, str. 741.

razgovornog stila i žargonizama daje priručnik *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku* (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2005: 243), a navodi sljedeće: „Žargonizmi pripadaju razgovornom funkcionalnom stilu, ali za razliku od kolokvijalizama oni ne pripadaju standardnome jeziku pa stoga ne pripadaju ni razgovornom funkcionalnom stilu standardnog jezika.“

Međutim, pogledajmo sljedeće primjere: *E, još samo da mi je položiti te kvante* i *Prespavo sam predavanje iz P. K.*, umjesto: *Samo da mi je još položiti Kvantitativne metode za poslovno upravljanje* i *Prespavao sam predavanje iz Poslovnih komunikacija*. Navedene rečenice preuzete su iz razgovora studenata koji pohađaju studij ekonomije, a kao žargonizmi (dakle, samo njima razumljivi pojmovi) javljaju se izrazi *kvante* i *P. K.* koji zamjenjuju potpune nazive kolegija na studiju ekonomije. Iz tih je primjera vidljiva ekonomičnost kao osobitost razgovornog stila jer se višerječni izrazi zamjenjuju jednostavnim, jednorječnim izrazima. Najčešće je upravo ekonomičnost razlog uporabe žargonizama. Osobama koje ne pohađaju studij ekonomije spomenuti izrazi ne govore ništa, što opet ukazuje na uporabnu ograničenost žargonizama. Kako je razgovorni stil ipak namijenjen širokoj uporabi među govornicima istoga standardnog jezika, iako su ekonomični, žargonizmima nije mjesto u razgovornom funkcionalnom stilu.

Razgovorni stil kao predmet proučavanja stilistike

Nastavak će rada staviti naglasak na uporabni kontekst razgovornog stila, što je usko povezano s njegovim funkcijama koje su dio znanosti stilistike.

„Razgovorni stil, kao jedan od funkcionalnih stilova standardnoga jezika, pripada domeni proučavanja stilistike“ (Badurina, Kovačević, 1998: 19). Konkretna uporaba razgovornog stila čini prije svega stilom usmene komunikacije koju nerijetko prate sastavnice neverbalne komunikacije (šutnja, mimike, geste...).

Šutnja je jedan od načina neverbalne komunikacije, a neverbalna komunikacija jedna je od osobitosti razgovornog stila. Lišena konteksta u kojemu se odvija, šutnja se ne može na valjan način protumačiti. Sljedećim primjerom ukazat ću koliko je bitan kontekst:

A: „Znači, još uvijek ne pričamo?“

B: (šutnja)..

Replika govornika A implicira da osoba B ne razgovara s osobom A tako da šutnju prepoznamo kao potvrđan odgovor. Kako bi se šutnja razumjela, „izuzetno je važna uloga konteksta, kako lingvističkog i pragmalingvističkog, tako i vanjezičnog“ (Katnić-Bakaršić, 2001: 96).

Uz šutnju, u funkciji neverbalne komunikacije u razgovornom stilu javljaju se i mimike i geste zbog čega ovaj stil može biti oslobođen zalihosti. Međutim, i u slučaju uporabe mimika i gesta neophodno je poznavati situacijski kontekst što će pokazati sljedeći primjer:

A: Hoćemo sjesti ovdje?

B: Ne, možemo ondje. (Pokazuje rukom)

Tako zabilježeni dijalog ne otkriva o čemu osobe pričaju, no te se osobe nalaze u točno određenoj situaciji i obje su upoznate sa situacijskim kontekstom tako da osoba B može gestom ruke zamijeniti dio neizgovorenih riječi. Gesta može doći kao pratnja verbalnoj komunikaciji, kao što je u gore navedenom primjeru gdje osoba B svoj iskaz popratni pokazivanjem rukom, ali i kao zamjena za verbalnu komunikaciju, kao u primjeru: *On ti je malo... (gestom pokazuje da je neozbiljan)*. Situacije u kojima se gestom može zamijeniti verbalna komunikacija različite su, a Marina Katnić-Bakaršić (2001) u svojoj *Stilistici* navodi četiri takve situacije:

a) kada govornik ne može govoriti:

A: Da, nastavi, što ti je rekla?

B: (pokazuje rukom da osoba A pričekava jer trenutno ne može govoriti);

b) zbog udaljenosti govornika:

A pokazuje osobi B palac prema dolje. (bili su rezultati kolokvija);

c) radi tajne komunikacije ili bliskosti:

A signalizira B prstom da netočno odgovara na pitanje;

d) radi izražavanja snažnih emocija:

govornik se naglo hvata za glavu.

Primjeri iz svakodnevne komunikacije

U ovom ću poglavlju navesti nekoliko primjera koje sam zabilježila u svakodnevnoj komunikaciji studenata ili slučajnih govornika. Pokušat ću istaknuti i objasniti osobitosti razgovornog stila te rečenice iz razgovornog stila preobličiti u skladu s pravilima standardnog jezika.

(1) *Pita me jesam zadovoljan – ma, piš samo! (Pitala me jesam li zadovoljan? Rekao sam da samo upiše.)*

Primjer potvrđuje pojavu redukcije samoglasnika (*piš*) te se umjesto perfekta koji bi bio pravilniji u tom slučaju rabi prezent (ekonomičnost). Javlja se i čestica *ma* kojom se ukazuje na ekspresivno-emocionalni karakter iskaza. Neobičan je i red riječi koji odražava slijed govornikovih misli. Reduciran je i upitni oblik *jesam li* tako da je upitna čestica *li* u potpunosti nestala iz iskaza, što se dogodilo zbog ekonomičnosti.

(2) *Uzmeš Andol kad te temperatura drži. Drmneš Kafetin kad boli glava, ak' to ne pomogne, rokneš Analgin! (Kad imaš temperaturu, uz-*

mi Andol. Kada te boli glava, uzmi Kafetin, a ako ni to ne pomogne, uzmi Analgin.).

Ovdje bih ukazala na leksičku razinu na kojoj se dogodila zamjena leksema *uzmi* s kolokvijalizmima *drmneš* i *rokneš* koji više nisu stilski neutralni, već imaju ekspresivno-emotivno značenje. Javlja se redukcija samoglasnika (*ak'*) te umjesto prirodnijeg imperativa rabi se ponovno prezent. Rečenica je vrlo ekspresivna što je naglašeno i tonom izgovaranja, odnosno uskličnom rečenicom.

(3) „*Je l' imaš kak'e skripte, ne da mi se one »biblije« čitat.*“ (*Imaš li kakve skripte? Ne da mi se one »biblije« čitati.*).

Uz redukciju samoglasnika (*je l', čitat*), javlja se i redukcija suglasnika u zamjenici *kak'e*. Na leksičkoj razini uočljiva je metaforičnost izraza *»biblija«* koji predstavlja veliku knjigu i time ukazuje na inovativnost razgovornog stila. Treba primijetiti da je, kao i u prvom primjeru, iskaz oblikovan kao pitanje i odgovor, ali pitanje je retoričkog karaktera jer govornik odmah sam sebi i odgovara ili nastavlja dalje s pričom, što ukazuje na dinamičnost i slobodu živoga govora te stvara prividan dijalog.

(4) *Tamburala me, a i dobro, imo sam sam 14 bodova. (Dugo me je ispitivala jer sam imao samo 14 bodova.)*.

Tamburala je žargonizam karakterističan za slavonske krajeve. Konstrukcija *a i dobro* ovdje funkcionira kao poštapalica. Na fonološkoj se razini javlja stezanje glagolskog pridjeva radnog (*imo*) i redukcija samoglasnika u riječi *sam* (*samo*).

(5) *Što je najgore, ne mogu svi skužiti odjednom. (Što je najgore, ne mogu svi shvatiti odjednom.)*.

(6) *Treba se ufurat u sve to. (Treba se uhodati u to sve.)*.

(7) *Kol'ko godina ima ta ženska? (Koliko godina ima ta djevojka.)*.

(8) *Čuo sam neke spike... (Čuo sam neke priče...)*.

(9) *Šta kafenišete po cijele dane?(Zašto ne radite ništa po cijele dane?)*.

(10) *Cijelu večer me žicaju cigaru, pa je l' ja izgledam napušeno il' šta? (Cijelu večer me ispituju imam li cigaretu. Izgledam li ja kao da pušim marihuanu ili nešto slično tomu?)*.

(11) *Čovječe, ti si skomiran, val'd' će bit dobro! (Izgledaš loše. Valjda će biti dobro.)*.

Navedeni primjeri potvrđuju pojavnost kolokvijalizama (*skužiti, ufurat, ženska, spike, kafenišete, žicaju, cigaru, napušeno, skomiran*) koji u standardnom jeziku imaju valjane zamjene, no najčešće te zamjene nisu ekonomske za razgovorni stil. Dakako, prisutne su i razgovorno karakteristične redukcije samoglasnika te redukcije suglasnika (*val'd'*). Zamjenica *što* redovito doživljava alternaciju o/a (*šta*). Uz osobit razgovorni red riječi koji odražava misli govornika (*Treba se ufurat u sve to.*), redovito se javljaju i

poštapalice (*čovječe, pa*). Dakle, uz promjene na fonološkoj razini, u razgovornom stilu vrlo su česte i promjene na leksičkoj i sintaktičkoj razini.

- (12) *Sad je stvar kak' ćeš ti to objasniti. (Sada ostaje na tebi da ti to dobro objasniš.).*
- (13) *Ona ti kaže riječ, ti ak' ne znaš – moš van! (Ona ti kaže samo riječ, ako ne znaš, možeš izaći van.).*
- (14) *Neć' ni ić na ovaj rok. (Neću ni ići na taj rok.).*
- (15) *Kak'a ti je to gitara, nemoj mi sam' reć da ćeš ti svirat. (Kakva je to gitara? Nemoj mi reći da ćeš ti svirati?).*
- (16) *Oš ić do grada večeras? (Hoćeš li ići do grada večeras?).*

Ta skupina primjera sadrži izrazite fonološke redukcije samoglasnika (*kak', objasniti, ak', neć', ić, , sam', reć, svirat*) i suglasnika (*moš, kak'a, oš*). Spomenuta osobitost nerijetko potvrđivana primjerima rezultat je želje za što većom ekonomičnošću u razgovornom stilu. Sintaktički je osobit primjer (13) u kojem izostaju veznici zbog čega je rečenica asidentonska, dok primjer (15) predstavlja nizanje pitanja čime se sugovorniku uskraćuje mogućnost odgovaranja što pojačava dinamičnost razgovornog stila.

- (17) *Di ćeš ti s tom kapom na glavi, 'oćeš da nas neđe napadnu? (Kamo ćeš s tom kapom? Ne želiš valjda da nas negdje napadnu.).*
- (18) *Zgaz'li su mi volju za životom s tim svojim prenemaganjima. (Zgazili su mi volju za životom tim svojim prenemaganjima.).*

Primjeri su izdvojeni zbog instrumentala društva i sredstva te prijedloga *s(a)*. Karakteristike na morfološkoj razini bilježe kako razgovorni stil ne razlikuje instrumental sredstva i društva, što ti primjeri i dokazuju jer obje konstrukcije: *s tom kapom* (u značenju društva) i *s tim svojim prenemaganjima* (u značenju sredstva), dolaze s prijedlogom *s* iako prema pravilima standardnog jezika instrumental sredstva nema uza sebe prijedlog *s*. Karakteristika je razgovornog stila i ikavizirani oblik upitno-odnosne zamjenice *gdje* (*di*), uz koji se usporedno upotrebljava i njezin jotirani oblik *đe* (*neđe*) umjesto *negdje*. Zanimljiv je i studentski žargonizam *faks* (nastao od engleskog *fax*) koji je postao čest te se javlja i kod nestudentske populacije.

Primjeri navedeni u ovom poglavlju dočaravaju razgovorni stil kakav se svakodnevno može čuti gotovo svugdje. Primijetiti je osebjnost njegovih osobitosti, ali isto tako vidimo da te osobitosti redovito odudaraju od jezične norme te razgovorni stil stavljaju na svojevršno razmeđe između standardnosti i nestandardnosti. Nekih bi se svojih osobitosti, poput poštapalica i žargonizama, trebao odreći. Trebao bi i smanjiti fonološke redukcije samoglasnika i suglasnika na štetu ekonomičnosti, smanjiti uporabu stranih izraza poput *super, ok* na štetu ekspresivno-emocionalnog karaktera, rabiti manje eliptičnih iskaza i manje se oslanjati na kontekst, opet na štetu ekonomičnosti. Čak i kada bi se te pojedinosti promijenile, razgovorni bi stil i dalje sa-

čuvao svoje bogatstvo i raznolikost, što mu se ne bi trebalo dokinuti jer na taj način cjelokupni hrvatski standardni jezik biva bogatiji.

Literatura

- Badurina, Lada; Kovačević, Marina, 1998. *Funkcionalna sintaksa razgovornoga stila*, u: *Jezična norma i varijeteti* (ur. Badurina, Lada; Pritchard, Boris; Stolac, Diana), Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, Zagreb – Rijeka, str. 19-28.
- Frančić, Anđela; Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica, 2005. *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
- Kačić, Miro i dr. (ur.), 1999. *Hrvatski jezični savjetnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
- Katnić-Bakaršić, Marina, 2001. *Stilistika*, Naučna i univerzitetska knjiga, Sarajevo.
- Silić, Josip; Pranjković, Ivo, 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, Zagreb.
- Silić, Josip, 2006. *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, Disput, Zagreb.
- Vrljić, Stojan, 2007. *Poštapalice u hrvatskom jeziku*, Jezik, 54., br. 2, str. 60-64.